

Juhlavuoden alkua: tapahtumia ja vanhempaa sekä uudempaa korkeakoulupolitiikkaa

Edistyksellisen tiedeliiton viettäessä 50-vuotispäiviään voidaan sen keskeisestä toimintakentästä todeta Helsingin sanomien Marjukka Liiteniä (HS 7.4.2022) siteeraten: ”Tiede ja korkeakoulut ovat päättäjille heittopusseja. Tutkimusrahoitusta päätetään ensin kasvattaa, sitten siihen tehdään leikkauksia, jotka perutaan. Korkeakoulutusta välillä keskitetään, välillä hajautetaan.” Liiteniä kiinnittää myös huomiota siihen, että tällä hallituskaudella Keskustalla on ollut neljä eri henkilöä tiede- ja kulttuuriministerinä! Tähän asiaan kiinnitin itsekin huomiota viimeisimmän vaihdoksen yhteydessä, kun en meinannut muistaa kuinka mones henkilö tällä ministerinpaikalla oli. Syvällisen asioihin perehtymisen sanotaan vievän aina aikansa. Se ei yleensä ole lyhyt. Kansanedustajat valitaan vaalipiireittäin eli alueellisesti ja poliitikkona kansanedustajan toimikauden uusiminen tiede- ja kulttuuriministerinä toimiessa ei ole tietysti helppoa. Sillä paikalla voi olla vaikea hankkia aluepoliittisia kannuksia. Ei ainakaan, jos tiede- ja kulttuuriasiat eivät ole sydämen asioita. Syvälliseen kentän tuntemiseen ja asioihin perehtymiseen ei ministerin aikataululla liene helppoa löytää aikaa kuukausissa laskettavan toimikauden kuluessa. Ei ainakaan, jos ei ole pitkää aiempaa kokemusta tiede- ja kulttuuriasioiden kentältä.

Edistyksellinen tiedeliitto juhlii siis tänä vuonna 50. toimintavuottaan. Juhlavuoden vietto tulee näkymään tämän ensimmäisen numeron lisäksi myös vuoden muissa numeroissa, koska olemme onnistuneet järjestämään eri puolilla maata jo kevään aikana lukuisia erittäin kiinnostavia tapahtumia eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Tähän lehteen saimme materiaalia juhluvuoden avanneesta päätapahtumasta ”Suomen tiede- ja korkeakoulupolitiikan suunta” ja Tampereen yliopistossa järjestetystä iltapäiväseminaarista ”Tiede- ja korkeakoulupolitiikan uudet tuulet Tampereen yliopiston näkökulmasta”. Juhlavuoden päätapahtuman jouduimme vielä järjestämään helmikuussa koronarajoitusten vuoksi pelkästään virtuaalisena, mutta Tampereella läsnä oli jo pieni yleisömääräkin. Kaikki tilaisuudet on kuitenkin myös lähetetty suorina verkossa. Näistä juhluvuoden avanneista tilaisuuksista lehdessä julkaitaan päätapahtumasta puheenjohtaja *Taina Saarisen* ja silloisen tiede- ja kulttuuriministeri *Antti Kurvisen* tervehdykset sekä vararehtori *Marja Sutelan* tervehdys Tampereen tilaisuudesta ja lisäksi ne puheenvuorot, jotka tähän mennessä näistä tilaisuuksista on saatu kirjallisina.

Kulttuurihistorian emeritusprofessori *Kari Immonen* luo juhluvuoden päätapahtumassa pitämässään esityksessä erinomaisen katsauksen suomalaisen tiedepolitiikan keskeiseen kehitykseen. Immonen tuo hyvin esiin tiedepolitiikan muutosten vaikutuksen yliopiston oppiaineiden väliin suhteisiin. Samoin hän nostaa esiin OECD:n merkityksen erityisesti taloudellisten kriteerien korostamisessa osana tiedepoliittisia linjauksia. Hän myös vertaa suomalaista tiedepolitiikkaa ja sen innovaatio- ja sovellettavuuslähtöisyyttä Japanin tiedepolitiikan kehitykseen toisen maailmansodan jälkeen. Tällä esimerkillä voidaan osoittaa, mitä tapahtuu, kun luovutaan humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kehittämisestä ja korostetaan uuden tiedon hankintaa ulkomailta ilman kattavaa omaa tutkimusta ja tiedontuotantoa. Tähän suomalaiseen kehitykseen Immonen kytkee myös huolen yliopiston ja tieteen autonomian jatkuvasta tosiasiallisesta kaventumisesta päinvastaisista puheista ja reformeista huolimatta.

Tampereella järjestetyssä juhlaseminaarissa *Mikko Lahtinen* pohti puheenvuorossaan sivistysyliopiston asemaa tänä päivänä. Hän lähti liikkeelle tarkastelemalla hauskaasti omaa elämänpolkuaan koulusta yliopistoon osana suomalaisen hyvinvointivaltion kehitystä. Sivistysyliopiston kehityksen tarkastelun pohjalle hän toi esiin Wilhelm von Humboldtin keskeiset ajatukset sivistysyliopiston perusteista. Lahtisen esityksen pääpaino oli uusliberalismin aikakauden vaikutuksien erittelyssä suomalaisen sivistysyliopiston jatkuvuuden kannalta. Hän nostaa von Humboldtin ajatuksiin nojaten esiin yliopistoissa tapahtuvien muutosten yhteyden yhteiskunnassa laajemmin tapahtuvaan kehitykseen.

Tampereen juhlaseminaarissa *Oili-Helena Ylijoki* tarkasteli omassa puheenvuorossaan opetusta ja tutkimusta työnä ja elämäntapana. Taustateorianaan Ylijoki nostaa esiin ajatuksen tiedon tuotannon muutoksesta perinteisestä mallista uuteen. Tätä muutosta luonnehtivat mm. siirtyminen perustutkimuksesta soveltavaan tutkimukseen, tieteenalakeskeisestä tieteidenväliseen tutkimukseen, vakaasta tieteen organisoinnista projektiorganisaatioihin, tieteen sisäisestä laadunvalvonnasta yhteiskunnallisesti määritettyihin laatuksiteereihin ja tutkijan intohimoon perustuvasta työnteosta tietotyöläisen ulkoa ohjattuun asiantuntijatyöhön. Tähän Ylijoki on verrannut fokusryhmähaastatteluin kerättyjä nuorten yliopistotutkijoiden ja -opettajien uratarinoita. Uratarinoiden kautta voidaan nostaa esiin strateginen kysymys siitä, mitä uratarinoita yliopistoissa ja korkeakoulupolitiikassa tehtävät ratkaisut tukevat ja miten nämä ratkaisut vaikuttavat opetus- ja tutkimustyön vetovoimaan tulevaisuudessa.

Juhlaseminaarien tuotteena saatujen tekstien lisäksi tässäkin numerossa on paljon muuta mielenkiintoista aineistoa. Sosiologian professori *Pertti Alasuutari* on pitänyt esityksen Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan päivässä tänä keväänä. Esityksessään Alasuutari erittelee tieteellisen tiedon merkitystä maailmassa. Hänen mukaansa taloustieteiden korostuneen aseman taustalla on laskennallisen, mitattavissa olevan tiedon merkityksen korostuminen yhteiskuntien hallinnassa.

Myös Alasuutari, kuten useimmat muutkin tähän lehteen kirjoittaneet pohtivat siirtymistä uusliberaaliin markkinakeskeiseen yhteiskuntaan. Tieteellisen tiedon rooli on keskeinen yhteiskuntien hallinnassa, mutta samaan aikaan tieteellistä tietoa kyseenalaistetaan yhä voimakkaammin ja erilaiset uskomukset ja suoranainen valehtelu ovat nousseet keskeisiksi hallinnan välineiksi kyseenalaistaen samalla demokratian perusteet.

Lehdessä julkaistaan myös *Jaanelt Salmisen* kollegoineen kirjoittama mielenkiintoinen artikkeli, jossa käsitellään väitöskirjojen tulosten hyödyntämistä. Kirjoittajat käyttävät empiirisenä aineistonaan varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta käsitteleviä väitöskirjoja vuodelta 2020. Tutkimus kytkeytyy viime aikoina käytyyn vilkkaaseen keskusteluun tieteellisen tutkimuksen vaikuttavuudesta ja hyödynnettävyydestä. Suomalaisessa tiedepolitiikassa aiemmat hallitukset pyrkivät ylikorostamaan tutkimuksen välitöntä hyödynnettävyyttä erityisesti elinkeinoelämän tarpeisiin ja yliopistojen olisi pitänyt toimia jonkinlaisina innovaatiotehtäinä. Salminen kollegoineen tarkastelee väitöskirjoissa esitettyjen suositusten käytettävyyttä eritellen niiden ilmentymismuotoja väitöskirjoissa. Artikkelissaan he myös esittävät tutkimukseensa perustuvan selkeän listan väitöskirjatutkijan pohdittavaksi seikoista, joita tulisi miettiä erityisesti suositusten käytännön hyödynnettävyyden edistämiseksi. He tuovat esiin esimerkiksi väitöskirjan julkaisukielen ja erilaisissa ammatillisissa ja muissa populaarimmissä julkaisuissa tapahtuvan suositusten esittelyn merkityksen laajemman yleisön huomion kiinnittämiseksi.

Tämä numero sisältää myös kaksi mielenkiintoista väitöskirjan luentia. *Jani-Petteri Ollikaisen* väitös käsittelee ammatillista koulutusta ja siihen liittyvän inhimillisen pääoman merkitystä yli elinkaaren. Ollikainen analysoi väitöskirjansa eri artikkeleissa aiemmin toteutettujen koulutusuudistusten merkitystä ammatillisen koulutuksen näkökulmasta. *Sami Savolaisen* väitöskirjan kohteena puolestaan on ammattikorkeakoulujen ohjaus. Hän on vertaillut yliopisto-omisteisten ja kaupunkiomisteisten ammattikorkeakoulujen ohjauksen tavoitteita toisiinsa ja todennut niiden painottavan erilaisia ohjauskriteereitä ja -tavoitteita.

Hannu Huvinen pohtii puheenvuorossaan historian tutkijoiden eriarvoisia mahdollisuuksia tutkijanuralla jatkamiseen. Kirja-arvioissa Sakari Ahola luo perusteellisen katsauksen Thomas Wilhelmssonin Yliopistouudistusta käsittelevään muistelmateokseen.

Pandemiavapaampaa ja rauhallista kesänalkua lukuhetkien parissa toivottaen.

Kangasalla 2.6.2022

Kari Kuoppala